

Σεμ. 9. 900d-903a: η θεία πρόνοια.

07.12.2016

900d-901b: η επιμέλεια των θεών

Οι θεοί επιμελούνται και τα μικρά (τις λεπτομέρειες που δείχνουν ήσσοнос σημασίας, π.χ. μήκος βλεφαρίδας) και τα μεγάλα (τις σημαντικές πλευρές, π.χ. τροχιά ήλιου). Φροντίζουν, επομένως, όχι μόνο για την εύρυθμη οργάνωση του κόσμου και των μικροσυστημάτων που το απαρτίζουν (π.χ. σώμα) αλλά και για τις παραμικρές λεπτομέρειες που αφορούν τους ανθρώπους (π.χ. η προσεκτική διανομή τριχών στο κεφάλι ώστε να μην εμποδίζουν τα αισθητήρια όργανα, να προστατεύουν το ευπαθές κρανίο από πιθανές συγκρούσεις, και να σκεπάζουν τα μάτια με τις βλεφαρίδες που έχουν το κατάλληλο μήκος). Οι βασικές πλατωνικές αρετές αποδίδονται στους θεούς:

θεοί ⇒ αρετή (σωφροσύνη, ανδρεία, σοφία) ⇒ επιμέλεια

απουσία δικαιοσύνης από τη συζήτηση: Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι οι θεοί είναι δίκαιοι, μολονότι ο Πλάτων δεν αναφέρεται σε αυτή την αρετή. Εφόσον κατέχουν τις βασικές αρετές εννοείται πώς είναι δίκαιοι υπό την έννοια ότι δεν ευνοούν κάποια έμβια όντα εις βάρος άλλων (πρβ. μύθος Πρωταγόρας).

αρνητικά χαρακτηριστικά θεών: Δεν είναι αμελείς, οκνηροί και μαλθακοί. Τέτοια γνωρίσματα αποδίδονται συχνά στους θεούς στην πρώιμη ελληνική ποίηση (Όμηρος, Ησίοδος, ορφικά έργα) όπου οι θεοί εμφανίζονται να διαπράττουν εγκλήματα, να απατούν τους συντρόφους τους, και να επεμβαίνουν στα ανθρώπινα για να ευνοήσουν όσους συμπαθούν.

θέση των ποιητών στην ιδεατή πολιτεία: Αποδοκιμασία του καλλιτέχνη επειδή μιμείται πρόσωπα και πράγματα χωρίς να γνωρίζει την πραγματική τους υπόσταση (τα μιμήματα του ποιητή είναι είδωλα του απατηλού κόσμου των αισθητών που, με τη σειρά τους, είναι υποδεέστερα μιμήματα των πλατωνικών ιδεών). Η ποίηση εξαπατά το κοινό διότι παρουσιάζει το ψεύτικο ως αληθινό, ενώ συγχρόνως ενισχύει τα πάθη και τις συγκρούσεις. Έτσι η ποίηση εξορίζεται από την ιδεατή πολιτεία ή τίθεται υπό αυστηρό έλεγχο για να προβάλλει τα ιδεώδη της. Η φιλοσοφία αναλαμβάνει την εκπαίδευση και την ηθική διαμόρφωση των νέων.

902b-c: λόγοι πιθανής αμέλειας των θεών

άγνοια: Παραμελούν τα μικρά, πιστεύοντας ότι είναι αρκετό να λειτουργούν εύρυθμα τα μεγάλα (αμφισβήτηση της σοφίας των θεών).

οκνηρία: Γνωρίζουν ότι έχει σημασία να αμελήσουν το μικρά αλλά τα αμελούν από ραθυμία ή τρυφηλότητα (αμφισβήτηση της αγαθότητας των θεών).

αδυναμία: Δεν μπορούν να επιμελούνται τα πάντα και έτσι τους διαφεύγουν κάποιες λεπτομέρειες (αμφισβήτηση της δύναμης των θεών).

πλατωνικό επιχείρημα

1. Μόνο η οκνηρία μπορεί να οδηγήσει τους θεούς να αμελήσουν τα μικρά (έχοντας απορρίψει την άγνοια και την αδυναμία).
2. Η οκνηρία εμφανίζεται σε ψυχή που χαρακτηρίζεται από μαλθακότητα και επιθυμία για τρυφές.
3. Η μαλθακότητα οφείλεται σε δειλία και η επιθυμία για τρυφές οφείλεται στην υπέρβαση του μέτρου.
4. Οι θεοί, που είναι καλοί και ενάρετοι, δεν μπορεί να είναι δειλοί ή να υπερβαίνουν το μέτρο.
5. Επομένως, οι θεοί δεν μπορεί να είναι οκνηροί ή να έχουν επιθυμία για τρυφές.
6. Επομένως, οι θεοί δεν μπορεί να είναι κακοί.
7. Επομένως, οι θεοί δεν μπορεί να παραμελούν τα μικρά.
8. Επομένως, οι θεοί επιμελούνται και τα μεγάλα και τα μικρά.

Οι θεοί περιγράφονται ως ένα είδος τεχνιτών που κατέχουν ιδιαίτερη μαστοριά (τέχνη), κυρίως όσον αφορά τους μαθηματικούς υπολογισμούς, έχουν καλή διάθεση να κατασκευάσουν το καλύτερο δυνατό έργο (αγαθότητα), μολονότι η άμορφη ύλη τους περιορίζει σε κάποιο βαθμό, φροντίζουν κάθε μικρή και μεγάλη λεπτομέρεια του έργου τους (πρόνοια), ιδιαίτερα τα έμβια όντα.

Ερωτήσεις

34. Ποιες βασικές αρετές αποδίδει ο Πλάτων στους θεούς;
35. Γιατί ο Πλάτων προσπαθεί να αποδείξει ότι οι θεοί είναι αμελείς, τεμπέληδες και μαλθακοί;
36. Ποιους λόγους πιθανής αμέλειας των θεών εξετάζει ο Πλάτων;
37. Με ποιο επιχείρημα προσπαθεί ο Πλάτων να αποδείξει ότι οι θεοί επιμελούνται και τα μεγάλα και τα μικρά;